

судебная практика установления срока для проведения процессуальных действий, необходимых и достаточных для окончания досудебного расследования. Предложено изменение регламентации относительно круга субъектов установления процессуальных сроков.

Ключевые слова: процессуальные сроки, участники уголовного производства, процессуальные решения, предельные сроки, установление сроков, реализация права на защиту.

Summary

Hovorun Y. Actual issues of establishing procedural timeframes by the prosecutor, the investigating judge and the court.

The definition of procedural timeframes, as well as the establishment of procedural timeframes by the prosecutor, investigating judge, court, were formulated. Procedural procedure for establishing procedural timeframes has been developed. The judicial practice of setting a timeframe for conducting procedural actions which is necessary and sufficient for the end of pre-trial investigation was analyzed. It was proposed to change the regulations regarding the subjects of setting procedural timeframes.

Key words: procedural timeframes, participants in criminal proceedings, procedural decisions, deadlines, setting of the timeframes, implementation of the right for defense.

УДК 343.773

О.В. ЗАЙЧКО

Олена Вікторівна Заїчко, здобувач Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЗАПОБІГАННЯ НЕЗАКОННІЙ ПОРУБЦІ ЛІСУ

Сучасний стан лісокористування в Україні, як свідчать динаміка макроекономічних показників та активізація злочинних посягань у формі незаконної порубки лісу, характеризується технічним відставанням від рівня світових держав. Інвестиційний підйом лісового сектора економіки неможливий без бюджетного фінансування витрат на лісовідновлення згідно з принципом невиснажливого лісокористування. Отже, у контексті гармонійного розвитку моделі експорт-орієнтованого лісокористування, вигідного як державі, так і індивідуальним підприємцям, першорядну роль повинні відігравати елементи державного регулювання, зокрема правові податкові методи. Для пошуку науково обґрунтованих заходів втручання в економіку лісокористування потрібно звернутися до досвіду провідних країн світу. Зауважимо, що виявлення навіть негативних елементів у зарубіжних системах має велике значення, оскільки це запобігає повторенню помилок в масштабах національної економіки.

Станом на сьогодні істотне відставання України у втіленні положень Угоди про Асоціацію з ЄС¹ переконливо свідчить, що здійснений раніше акт зміни власників (приватизація) на об'єкти промисловості та сільського господарства ще не створює належних умов для ефективного функціонування економіки, а також постійного поповнення держбюджету. Для цього потрібна комплексна перебудова всієї системи соціально-економічних і правових відносин у суспільстві, що особливо гостро ставить проблему специфікації прав власності не тільки на макрорівні, а й в окремих сферах господарювання. Із цієї точки зору кримінологічне дослідження правової реалізації права власності на лісові ресурси є надзвичайно актуальним як у теоретичному, так і в прикладному аспектах.

Отже, пропонуємо розглянути основні напрями державного регулювання лісового сектору економіки в країнах, де, так само як і в Україні, лісове господарство має істотне значення для економіки в цілому і державного бюджету зокрема. До таких значущих напрямів, на нашу думку, належать: 1) державне регулювання закупівлі дров населенням з метою опалювання; 2) правове регулювання стійкого лісокористування як ресурсу деревообробної промисловості та рекреаційного бізнесу; 3) міжнародне співробітництво у галузі моніторингу лісів та запобігання порубкам лісу 4) залучення громадськості до управління лісовими ресурсами.

Державне регулювання закупівлі дров населенням з метою опалювання. За офіційними даними, у США 15,5 % домогосподарств використовують дрова як первинне або вторинне паливо². Незважаючи на високий рівень життя і розвинений лісовий сектор, що виробляє найрізноманітнішу продукцію, в тому числі й деревне паливо, самостійна заготівля дров має істотне значення, допомагаючи вирішити проблеми з опаленням осель в холодну пору року. У низці штатів це таке саме традиційне заняття місцевого сільського населення, як і полювання. Необхідність заготівлі дров підвищує інтерес громадян до питань управління лісами. Окрім того, завдяки такій заготівлі зменшується рівень пожежної небезпеки в лісах, підтримуються в проїжджому стані лісові дороги.

На відміну від українського правового регулювання, що не містить чітких розмежувань щодо виду деревини, яка може бути заготовлена для особистих потреб, федеральне та регіональне американське зако-

нодавство розмежує правовий порядок заготівлі дров за критерієм правового режиму власне лісу та його різновиду. Зокрема, за федеральним законодавством, громадяни мають право збирати лише мертву деревину – як сухостій, так і сушняк, а взимку повинні перевіряти життєздатність сухого дерева за станом кори³. Для заготівлі дров з метою розведення багаття в національних лісах (обсягом до 0,5 куб. м) дозвіл не вимагається. Натомість, для заготівлі дров у такому лісі для опалення оселі необхідно отримати відповідний дозвіл, оплатити збір, а також дотримуватися фітосанітарних правил, що можуть обмежувати максимальну відстань перевезення дров через запобігання поширенню шкідників та хворобам⁴. Такі лісорубні дозволи можна придбати у лісництвах або торгівельних центрах, із якими укладено відповідні угоди. Логічним, із нашої точки зору, виглядає дозвіл на заготівлю дров у лісах, що належать певному штату або округу, лише жителям відповідної місцевості⁵.

Однією із беззаперечних переваг лісового законодавства США у цій галузі є його гнучкість та орієнтованість на стає лісокористування. Наприклад, іноді лісові інспекції можуть надавати домовласникам лісорубні дозволи безкоштовно, якщо у місцевих лісах накопичується велика кількість сухою та сушняку, що створює підвищену пожежну небезпеку, в тому числі для населених пунктів. У разі ж дефіциту в місцевості дров'яної деревини кількість дозволів, які видаються на її заготівлю, обмежується (при цьому вони розподіляються за принципом «живої черги»), окрім того, зменшується норма відпустки дров на одне домоволодіння (замість звичайних 45–50 м³ вона може бути знижена до 9–12 м³), а термін дії скорочується з одного календарного року до 30 днів⁶.

Звичайна максимальна норма відпуску дров для заготівлі громадянами становить близько 50 куб. м на рік. Мінімальний індивідуальний обсяг визначається, виходячи з суми платежу – остання має становити не менше 20 доларів США (зазвичай це 5–20 куб. м дров)⁷, вочевидь, для того, щоб витрати на оформлення документів не перевищували ціну за виготовлені опісля дрова.

На окрему увагу заслуговують правила вивезення заготовлених громадянами дров, що були затверджені у деяких штатах із метою спрощення запобігання незаконній порубці лісу. Деякі лісництва, окрім власне лісорубних дозволів, видають громадянам окремі дозволи на вивезення деревини. Такі дозволи мають форму паперових купонів яскравого кольору, що видаються з розрахунку 1 шт. на вивезення приблизно 1 куб. м дров. Завдяки цьому знаку співробітники лісових інспекцій та поліцейські можуть легко контролювати легальність перевезень. За відсутності таких позначок на автомобілі, що перевозить дрова, їхньому неправильному оформленні, спробах фальсифікації тощо вантаж буде розцінений як незаконний з моменту початку руху⁸.

Правове регулювання стійкого лісокористування як ресурсу деревообробної промисловості та рекреаційного бізнесу. Як зазначалося нами раніше, одним із вагомих чинників незаконної порубки лісу в Україні є конфлікт інтересів між орієнтованим на експорт розпорядником лісових ресурсів у особі Держліс-агентства України та малими й середніми деревообробними підприємствами. Отже, слід звернутися до досвіду ліберальних західних економічних систем, де бізнес успішно виконує функцію експорту сировини за кордон, водночас дотримуючись основних засад сталого природокористування.

Основна форма придбання прав на видобуток лісових ресурсів в Канаді – орендні договори з державою, відповідно до яких орендарі сплачують роялті (платежі) за користування природними ресурсами держави. Існують два основні способи укладання договорів. Перший – надання в оренду лісопромисловцям власне лісових угідь на підставі договорів про управління лісами. Другою формою орендних відносин, зручнішою для підприємців меншого масштабу, є видання ліцензій на заготівлю деревини. У такому випадку загальний план лісозаготівель, а також лісовідновлювальних робіт визначають спеціальні урядові органи.

Разом із однозначними перевагами такої моделі лісокористування перед державною експлуатацією лісів орендна модель, на думку експертів, містить вагомий недолік, а саме – зниження витрат орендарів на лісовідновлювальні роботи. Так, за статистикою, в орендованих канадських лісах сума таких витрат у чотири рази нижче, ніж у тих, що належать підприємствам на правах приватної власності⁹.

Набагато менш потужна роль держави в регулюванні лісового сектора економіки у США. Лісове законодавство США ґрунтується всього на п'яти законах: «Про раціональне використання природних сировинних ресурсів» (1960 р.), «Про відновлення лісів і пасовищ» (1974 р.), «Про федеральну політику та управління земельними ресурсами» (1976 р.), «Про лісові і пасовищні поновлювані ресурси» (1978 р.), «Про охорону суспільних (кооперативних) лісів» (1978 р.). У перших чотирьох законах закріплено приписи, що регламентують порядок лісокористування в лісах усіх форм власності. Найважливіші з них: не перевищення обсягу рубки лісу над його приростом, комплексне й багатопільове використання деревини, регулярність санітарних рубок і одночасно відновлення посадок молодяку, принцип платності лісокористування.

Національна програма стимулювання лісового господарства (Forest Land Enhancement Program) спонукає власників до підтримання та відновлення лісових ресурсів. Вона фінансується через Службу охорони природних ресурсів Департаменту сільського господарства США і покликана забезпечити землевласникам повернення до 75 % коштів, витрачених на відновлення дерев, підвищення якості деревини та інші заходи¹⁰.

Одна із найбільш розвинених скандинавських держав, Швеція, також надає пріоритет приватній власності на лісові ресурси. Станом на сьогодні близько половини національних лісових ресурсів належать приватним фізичним особам, а також малим і середнім підприємцям (ділянки, що в середньому мають площу до 50 га); 25 % лісів належать семи найбільшим підприємствам цієї галузі, а решта 20 % – державі, місцевим громадам або церкві¹¹. Засадничий принцип державної лісової політики Швеції – стає, багатопільове корис-

тування лісами та повна відповідальність власників за підтримання довкілля у належному стані. Державне регулювання лісового сектору економіки зведене до моніторингу стану лісів шляхом їхньої регулярної інвентаризації десятима регіональними управліннями в 95 лісових районах¹².

Відомо, що українські ліси, як і західноєвропейські, мають великий потенціал для розвитку екологічного, краєзнавчого і спортивного туризму, спортивного полювання й риболовлі, збору диких рослин та ягід, виробництва сувенірної, ексклюзивної харчової продукції тощо. Розвиток цих напрямів лісокористування, за умови дотримання вимог сталого розвитку, може ефективно сприяти диверсифікації виробництва лісовим бізнесом продукції і послуг зі збереженням лісових екосистем і їхніх компонентів. У багатьох випадках розвиток «альтернативного» лісокористування може бути компромісом як на власне охоронюваних природних територіях (де це допускається їх режимом), так і в інших лісах високої природоохоронної цінності, а також приносити істотні заробітки місцевому населенню.

Звертаючи увагу на міжнародний досвід у галузі встановлення правових стандартів ефективного лісокористування, слід зосередити увагу насамперед на наслідках підписання Кіотського протоколу, комплексної глобальної угоди щодо протидії змінам клімату. Оскільки імплементація положень Кіотського протоколу для ефективного реалізації вимагала якнайскорішого розмежування широкого кола термінів, цей документ надав визначення таким термінам, як: ліси, заліснення, лісовідновлення та ін. Із 2001 р. на щорічних конференціях сторін Кіотського протоколу обговорювалися питання включення до переліку механізму «чистого розвитку діяльності» заходів, спрямованих на скорочення знеліснення і деградації лісів. Під такою діяльністю запропонували розуміти ефективне управління вже існуючими лісами на територіях країн, що розвиваються, за умов фінансування промислово розвиненими країнами¹³.

На регіональному рівні надзвичайно актуальним для України є правові інструменти ЄС із захисту та охорони лісів, як джерело найкращих практик у захисті лісових ресурсів, а також корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. В цілому лісова політика ЄС ґрунтується на компетенціях країн-членів, тому роль власне спільноти базується на принципі субсидіарності і полягає тільки в наданні більшої значущості національним політикам і програмам, шляхом:

- контролю над лісами в ЄС і повідомлення інформації про їхній стан;
- запобігання глобальним змінам і залучення уваги країн-учасниць до нових проблем;
- координація та підтримка заходів швидкого реагування¹⁴.

Отже, сьогодні Європейський Союз має низку потужних інструментів з охорони своїх лісів. Основи законодавства держав-членів Європейського Союзу і система інформації про стан лісів і застосування принципів раціонального ведення лісового господарства, ухвалені на Міністерській конференції з охорони лісів в Європі (MCPFE), сприяють охороні лісових ресурсів Європи¹⁵. Європейська комісія регулює діяльність Постійного лісового комітету, Консультативної групи з питань лісів, Консультативної групи з питань промислової обробки деревини і експертної групи з лісових пожеж¹⁶.

Залучення громадськості до управління лісовими ресурсами. Сучасний етап розвитку українського суспільства наочно демонструє неможливість здійснення успішних реформ без підтримки громадськості. Як слушно зауважує В.В. Голіна, ідеологія участі громадськості у запобіганні злочинності має формуватися на засадах як інтелектуальної її підтримки, так і фізичної співучасті в цьому процесі¹⁷. Для дослідження цього аспекту зарубіжного досвіду ми вирішили дослідити формування державної політики щодо участі громадськості у реформуванні лісового сектору в США, як держави, що відома своїм активним громадянським суспільством.

Із середини 1970-х рр., після того як виникли перші прецеденти судових позовів окремих громадян і НУО до Лісової служби США, нескінченні суди стали все більше заважати діяльності служби. У період з 1970 р. по 2005 р. на неї подавали в суд частіше, ніж на будь-яке інший національний орган із охорони довкілля, причому 75 % судових справ було ініційовано з метою обмеження лісокористування в національних лісах¹⁸.

Різне збільшення кількості судових розглядів було пов'язано, з одного боку, з появою широкого прошарку активного середнього класу – добре освічених і сильно мотивованих громадян, що мають гроші та час і націлені на використання судової системи для впливу на рішення Лісової служби в питаннях лісокористування. З іншого боку, екстенсивне використання природних ресурсів, зокрема лісових, обумовило конфліктні ситуації, пов'язані з боротьбою активних громадян за право жити в сприятливій екологічній обстановці. Чи може протистояння органів управління лісами, бізнесу та громадських активістів привести до продуктивних результатів у довгостроковій перспективі? Американський досвід показує, що в подібній ситуації конфлікт – це безвихідь для усіх сторін. Так, у період з 1989 р. по 2005 р. у судах США позивачі, що виступають за збереження лісів, програли більш половини справ, а позивачі, що виступають за використання лісових ресурсів, – понад дві третини справ¹⁹. За оцінками американських фахівців, для громадян і активістів результати позовів (такі як привернення суспільної уваги, накопичення політичного капіталу) були часто не менш важливі, ніж вигреш у суді по конкретній справі. Очевидно, що для деяких учасників конфліктів суди, виступи в пресі тощо ставали самоціллю.

Використання інформації про ліси суттєво полегшує планування на регіональному та місцевому рівнях. Централізована система надає можливість стандартизувати інформацію, яка через комп'ютерні сервери стає доступною для всіх заінтересованих сторін. Оскільки вся інформація міститься в електронній формі, її легко адаптувати під програмні оболонки конкретних користувачів, спрощується підготовка звітності для вищих

органів, легше відслідковуються зміни в довкіллі²⁰. Таким чином, однаковість даних і системний підхід до управління природними ресурсами підвищують ефективність управління лісами на рівні держави, штату або окремого муніципалітету або графства.

Залучення громадськості також може сприяти збалансованому освоєнню лісів. Наприклад, у штаті Монтана діє Комітет із відродження лісів – партнерська група, у роботі якої активно беруть участь представники різних заінтересованих сторін (органів управління лісами, неурядових організацій із захисту довкілля), поціновувачі дикої природи та екстремальних видів спорту, автотуристи, лісопромисловці, місцеві гідди, землевласники. На початку роботи Комітет розробив 13 принципів відродження лісів, які, по суті, є місцевою «конституцією» лісокористування. Цими принципами керується й погоджувальна група, до компетенції якої належить розв’язання конфліктів між лісокористувачами²¹.

Унікальний феномен партнерства державних органів і громадськості в сфері планування і реалізації проєктів, який ми можемо спостерігати в США сьогодні, становить ефективний механізм забезпечення підтримки і досягнення консенсусу в сфері управління лісами. Управління на основі принципів такого партнерства вимагає нової стратегії користування лісами, але реалізація цього підходу, попри певні складнощі, є дуже перспективною в Україні.

¹ 13 % успіху: чому урядова оцінка виконання асоціації виявилася завищеною : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/03/2/7078265/>

² Analysis of U.S. residential wood energy consumption: 1967–2009 [Electronic resource] // Access mode: https://www.fs.fed.us/nrs/pubs/jrnl/2012/nrs_2012_song_001.pdf

³ U.S. Forest Service : Tree Cutting : <https://www.fs.fed.us/visit/know-before-you-go/tree-cutting>

⁴ The Personal-Use Firewood Program on Three National Forests: a Cost Analysis [Electronic resource] // Access mode: https://www.fs.fed.us/ne/newtown_square/publications/research_papers/pdfs/scanned/OCR/ne_rp527.pdf

⁵ Firewood Cutting : U. S. Department of Agriculture Forest Service [Electronic resource] // Access mode: https://www.fs.usda.gov/wps/portal/fsinternet/cs/detail!/ut/p/z/0/4_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8zjQwGwNHCwN_DI8zPyBcqYKBfkO2oCABZcx5g/?position=Not%20Yet%20Determined.Html&pname=Forest%20Service%20-%20Forest%20Products%20Permits&ss=110612&navtype=BROWSEBYSUBJECT&pnavid=1600000000000&navid=160110000000000&ttype=detail&cid=fsbdev7_007236 – Title from the screen.

⁶ Firewood Cutting : U. S. Department of Agriculture Forest Service [Electronic resource] // Access mode: https://www.fs.usda.gov/wps/portal/fsinternet/cs/detail!/ut/p/z/0/4_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8zjQwGwNHCwN_DI8zPyBcqYKBfkO2oCABZcx5g/?position=Not%20Yet%20Determined.Html&pname=Forest%20Service%20-%20Forest%20Products%20Permits&ss=110612&navtype=BROWSEBYSUBJECT&pnavid=160000000000000&navid=160110000000000&ttype=detail&cid=fsbdev7_007236 – Title from the screen.

⁷ Firewood Cutting Permits Six Rivers National Forest [Electronic resource] // Access mode: https://www.fs.usda.gov/Internet/FSE_DOCUMENTS/stelprdb5415103.pdf – Title from the screen.

⁸ Forest Permits for Firewood Collection [Electronic resource] // Access mode: <http://northernarizonafirewood.com/diy/> – Title from the screen.

⁹ *Моисеев Н.А.* Экономика лесного хозяйства / Н.А. Моисеев, Г.М. Киселев, Е.Б. Назаренко. – 2-е изд., стереотип. – М.: МГУЛ, 2004.

¹⁰ Forest Land Enhancement Program (FLEP) [Electronic resource] // Access mode: <https://timbertax.org/getstarted/costshare/programs/flep/>

¹¹ Who Owns the Forest [Electronic resource] // Access mode: <http://skyddaskogen.se/en/who-owns-the-swedish-forest>

¹² Department of Forest Ecology and Management [Electronic resource] // Access mode: <https://www.slu.se/en/departments/forest-ecology-management/>

¹³ Tropical Deforestation and The Kyoto Protocol http://edfclimatecorps.org/sites/default/files/4867_Santillietal_ClimaticChange.pdf

¹⁴ Sustainable Forestry and the European Union : Initiatives of the European Commission // <http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/sustforest.pdf>

¹⁵ MCPFE Information Document on Data Collection and Compiling the Statistics On Protected and Protective Forest and Other Wooded Land in Europe // Access mode: http://www.foresteurope.org/docs/reporting/MCPFE_INFO_DOC_on_data_collection_on_Protected_forests.pdf

¹⁶ *Сторожук В.* Порівняльний аналіз лісового законодавства України та пов’язаних з ним правових актів на відповідність до законодавчої бази Європейського Союзу з питань сталого управління лісами: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fleg1.fleg.org.ua/fileadmin/user_upload/ufs/04.%20Program%20Information/4.02%20Program%20Components/4.02.02%20Legislation/4.02.02.Comparative_Analisys_of_Forest_Legislation_Ukraine.276.de

¹⁷ *Голіна В.В.* Роль громадськості у здійсненні кримінологічної політики в Україні / В.В. Голіна // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Х., 2014. – Вип. 27. – С. 91–100.

¹⁸ Twenty Years of Forest Service National Environmental Policy Act Litigation <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.853.5723&rep=rep1&ttype=pdf>

¹⁹ Twenty Years of Forest Service National Environmental Policy Act Litigation <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.853.5723&rep=rep1&ttype=pdf>

²⁰ *Kraxner F.* Mapping certified forests for sustainable management – A global tool for information improvement through participatory and collaborative mapping / Forest Policy and Economics. – 2017. – 83. – P. 10–18.

²¹ Montana Forest Collaboration Network // Access mode: <https://montanaforestcollaboration.org/app/home/principles/>

Резюме

Заїчко О.В. Актуальні аспекти міжнародного та зарубіжного досвіду запобігання незаконній порубці лісу.

У статті на підставі законодавства зарубіжних держав та міжнародно-правових актів регіонального й універсального рівня визначено основні напрями запобігання незаконній порубці лісу. Підкреслено важливість залучення громадськості до управління лісовими ресурсами.

Ключові слова: злочини проти довкілля, незаконна порубка лісу, міжнародний досвід, запобігання злочинності.

Резюме

Заичко Е.В. Актуальные аспекты международного и зарубежного опыта предупреждения незаконной порубки леса.

В статье на основании законодательства зарубежных государств и международно-правовых актов регионального и универсального уровня определены основные направления предупреждения незаконной порубки леса. Подчеркнута важность привлечения общественности к управлению лесными ресурсами.

Ключевые слова: преступления против окружающей среды, незаконная порубка леса, международный опыт, предупреждение преступности.

Summary

Zaichko O. Relevant issues of international and foreign experience in preventing illegal logging.

The article identifies the main directions for preventing illegal logging, based on the legislation of foreign states and international legal acts on the regional and universal level. The importance of involving the public communities in the forest resources management has been highlighted.

Key words: crimes against the environment, illegal logging, international experience, crime prevention.

УДК 343.9 (4+73) : 343.343.6

С.О. КІБАЛЬНИК

Станіслав Олегович Кібальник, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України

НЕЗАКОННЕ ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН У КРИМІНОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ ЄС ТА США

З'ясування сутності будь-якого явища із необхідністю вимагає проведення огляду та характеристики існуючих досліджень у рамках даного предметного поля. Актуальність аналізу наукової розробки проблеми незаконного переправлення осіб через державний кордон викликана існуючою на даний час в Україні суперечністю між потребою у розробці обґрунтованої концепції запобігання цьому злочину та відсутністю ґрунтовних наукових розробок у відповідній сфері.

На українському науковому просторі незаконне переправлення осіб через державний кордон здебільшого виступає предметом дослідження з адміністративно-правової та кримінально-правової точок зору, що зумовлює лише поверховий характер його опрацювання з позицій кримінології, практично без урахування зарубіжного досвіду. В той же час у кримінологічній науці країн Заходу зазначена проблематика опрацьовується найбільш активно.

Метою і завданням статті є з'ясування стану наукового опрацювання проблеми незаконного переправлення осіб через державний кордон у кримінологічних дослідженнях вчених Західної Європи та Північної Америки.

Подібно до України, кримінальна відповідальність за сприяння перетинанню державного кордону з порушенням встановленого законодавством порядку має у західних країнах глибокі історичні корені. Так, поширенню незаконного переправлення осіб через державний кордон США дала поштовх заборона рабської праці після Громадянської війни. Невдовзі був ухвалений Закон про виключення китайців 1882 р., яким було заборонено будь-яку китайську імміграцію. Це призвело до появи ринку послуг з незаконного переправлення через американсько-мексиканський кордон китайських громадян, які прагнули повернутися до США¹. Найбільш відомими прикладами протягом ХХ ст. стали, ймовірно, незаконне переправлення осіб, які рятувались від політичних переслідувань, через кордони нацистської Німеччини та через Берлінську стіну, із НДР до ФРН. Втім, у західній суспільній думці такі дії набули схвальної оцінки – на відміну від імміграції з Глобального Півдня, частина якої здійснювалась за сторонньою допомогою вже у 1960-х роках.

Так само, як і в Україні, науковий інтерес до проблем незаконного переправлення осіб через державний кордон набув значного поширення на Заході протягом 1990-х років, у зв'язку зі світовими глобалізаційними